

Privredno - kulturne
Matiće
za Sjev. Dalmaciju

БУЛГАС

Godišnja pretplata za našu državu 40 din., za Ameriku
2 dolara, a za ostalo inostranstvo 80 din.
Članovi Matice dobivaju list besplatnoi
Primjerak 1 din.

Шибеник, 9 Априла 1932.
БРОЈ 125. — ГОДИНА IV.

Vlasnik • Privredno-kulturna Matica za Sjev. Dalmaciju
Uređuje Sekretarijat Matice.
Telefon br 63. — Broj ček. računa 38.242.

Otvaranje preparandije u Kninu

Poslije dugo godina pripremanja i utrošenih desetak milijuna dinara, državnoga i općinskoga novca, sada je napokon sve pripremljeno za otvaranje učiteljske škole, sa internatom, u Kninu. Glavna zgrada u kojoj se nalaze velike, sviljetne, sunčane prostorije za predavanja, za učenje, za društvene potrebe, za spavanje, blagovaone, kupatila i sve druge pomoćne prostorije već odavna čekaju naše dake i profesore, da se nastane u njima i počnu pripremanje za velike, i teško i lijepo, djelo vaspitanja narodnih učitelja i prosvjetitelja. Zgrada za stanove učiteljske uprav se ovih dana bojadiše, a namještaj je već davnq sav gotov i sada ima dovoljno vremena, da se do otvora nove školke godine iznadi i pripreme daci za upis u ovu školu.

Pored svega toga što imamo, ili u našoj banovini ili u blizini, nekoliko preparandija (Gospic, Šibenik, Dubrovnik, Mostar) ipak se kod nas opaža velika nestasica učitelja, a naročito malo učitelja pripremljenih za službu na selu. Šibenska preparandija na pr. u ovoj školkoj godini imala je samo dva nova daka, a dva su preko reda primljena. Daci iz drugih preparandija malo dopiru do nas. A većina učitelja osjećaju se nesretnima zato što moraju na selu živjeti, jer nijesu vaspitani za tu službu i svi se osjećaju nesretnima i samo misle o premještajima i seljakom. Rjetkost je, da koji učitelj, kao na pr. u Kunovcu, koji je ovamo doletio odnekud iz Srbije, sigurno iz neke dobro uređene učiteljske škole, pa se je primirio i zadovoljan je sa življenjem u jednom selu, u koje možda nije nikad "gospodska" nega stupila, i to dok još mora da spava i da se hrani kao kakav kunovački seljak.

Dak ne budemo imati učitelje, koji će sa malim biti zadovoljni, a ispunjene sa pravim duhom istinske prosvjećenosti, naše škole i narodno prosvjećivanje uvijek će zaostajati, Učitelji, kakvi nam trebaju po selima moći će se spremiti samo u internatu i u zajednici sa svojim nastavnicima, gdje daci i profesori predstavljaju jednu familiju, sa vaspitačkim osobinama direktora i profesora, pa da se omogući sigurno odabiranje i pripremanje za narodne učitelje. Daci će moći steći za domaćinstvo, koje je u vezi sa školom i životom, mnogo korisnog znanja i iskustva, koje će im i olakšati i uljepšati življenje na selu, naročito u teškim prilikama i pored ovako malih plata, što ih danas imaju učitelji. Dok nema internata, u kojem se može dak lako školovati i steći smisao za učiteljsku službu, naša sela i ostaju bez učitelja, kakvih je nekad bilo, iz starije generacije, po našim selima, a koji su u svemu prednjačili, i ako su bili razmjerne sa još manjim platama nego danas, ali su bili bolje

spremljeni za svoju službu u školi i za svoju ulogu u narodnom životu ispunjeni sa drukčijim duhom. Učitelji po Srbiji svojim djelovanjem i danas unose u svoja sela nešto apostolskog zato što su dobro pripremljeni za svoju službu.

Ne mogu učitelji osnovnih škola biti ujedno i agronomi i ljekari i veterinari i pravnici, pa davati seljacima svakodnevno sve one savjete, koje oni trebaju, ali mogu imati smisla za duhovne ljepote i pratiti kulturni razvoj a i za one potrebe života, gdje sa svojom koristilicu služe za primjer i drugima. U prilikama gdje je to ostvarljivo učitelj može sa svojim vrtom, voćnjakom, pčelinjakom, stajom, kočinjakom, svinjakom — sve u malim razmjerima za potrebe svoje kuće — biti primjerom, kako se najlakše može ostraniti ono što treba svakom čovjeku, koji živi na selu. U preparandiji Kninskoj to je pitanje idealno rješeno, jer ima dovoljno zemljišta za jedno lijepo domaćinstvo, voćnjak, igralište, borovu šumu, rijeku a graniči sa poljoprivrednom školom, koja se počinje preuređivati na način, da postane prava narodna škola za seljake. Učiteljska škola i ovaj tip velike narodne škole biće ovdje najsigurnija osnova za stvaranje kulture po našim selima.

Od svih spomenutih učiteljskih škola Kninska preparandija najbolje je uređena i za samu školu i za internat. Šibenska preparandija nema ništa drugo nego neke zaljepljene barake u kojima je i školovanje bilo samo kraparenje, što se najbolje vidi po većini daka, koji su je svršili, a sad su počela samo po dva-tri daka da se upisuju u nju, što ni izdaleka ne odgovara našim potrebama, a ni izgleda nema da se može urediti jedan pristajan internat, bez kojega ni govoru ne može biti o jednoj dobroj učiteljskoj školi za naše krajeve i za naše prilike. Ni ostale obilježe preparandije ni izdaleka nemaju sve one zgodne, koje ima Kninska preparandija, udešena na najmoderniji način za naše prilike.

Postoji nekakva priča, da u kraju gdje je preparandija vlada malarija. Mi koji gledamo seljake iz okoline preparandije mislimo, da je to neki ne-sporazum u pogledu mesta, gdje je preparandija, jer nama nije poznato, da ima u Dalmaciji razvijenijeg i zdravljeg svijeta baš od ovoga kraja ovdje. I ovo je jedan jasan primjer, kako je ponekad zabluđi zarazna, jer dosta je, da neko bací kakvu fumu, koja se odnosi na nešto daleko, pa da je drugi prime kao g tovu istinu, bez ikakvog poznавanja stvari i ako se u ovom slučaju i nehotično pojavljuje utvara jednog starog mentilista, Taj razlog o malariji uvijek su izlozili oni, koji nijesu ovo pitanje poznali, ili oni kojima se nije dalo ići u zagorske krajeve. Prije deset

godina kad se ovo pitanje definitivno rješavalo pok. dr. Silvije Bulat, komu nije mogao odreći objektivnost, dokazao je, da u onom kraju gdje sada postoji zgrada preparandije, ne vlađa malarija.

Mi se radujemo otvaranju Kninske preparandije, jer ono će zadovoljiti našim velikim prosvjetnim potrebama, kojima može udovoljiti samo jedna moderna uređena učiteljska škola, kakva je ova u Kninu (zapravo u Kninskom polju — Kovačiću), kao što ne želimo ni zatvaranje nijedne druge preparandije, jer su naše potrebe velike na sve sve strane, ali na prvom mjestu mora postojati ono, što ima najbolje uslove, da odgovori svom zadatku, za koji su dosad utrošena milijonska sredstva države, općine i banovine.

Privredno-kulturna Matica u Kninu (kuća kod Zadružnog Doma)

uredila je svoje prostorije i kancelariju, pa ovim obznanjuje sve svoje članove i prijatelje, naročito sa sela, da mogu navratiti i tu zatražiti obavlještenja o raznim pitanjima, koja su im potrebita (na pr. pitanje šegrt, raznih ustanova, molba, prestatvaka, zakona, kao npr. zakona o zaštiti zemljoradnika itd.) i biće uvijek obavješteni o pravom stanju stvari.

Sekretarijat

Учествовање у великим покретима

Најесмо mi први почeli један покret koji je dao најљепше успјехе од свих покreta u svijetu, зато јер je u njemu уједињено оно што је корисно и потребито човјеку са чим што је лијепо и поштено. Није то само нека лијепa миса bez везе sa животом, нити само неки интерес без обзира на честитост, већ задовољавање основним потребама човјековим за хлебом и неугасивим чекињем за истином, правдом и друштвеном заједницом.

Ovaj pokret koji o svemu tome води рачuna највећi je od svih drugih pokreta u svijetu, a za нас је тим већи и важнији, што он већ десетинама година налази подједнако odraža i u сиромашним кућама наших сељака и у души наше најбоље интелигенције.

Што је то доводило старог Господина Косту Главинића, бившег ministra narodne privrede, profesaru Veličke Школе и начелника Beograda, да по некoliko puta крстари по нашим selima, да залази по најсиромашnijim kuhama сељакa i da se sa kuhinjim domaćinima братски i разговара i договара o њihovim приликама? Или што је покретalo другог uvaženog profesora Универзитета Г. Симу Лозанићu, да годинамa стоји na челu тога покreta, или трећег profesora Универзитета г. Милића Радовановићa, да годинамa u њemu учествујe, као и господина Јована Жујовићa и многе друге, да i своју научну спремu ставe u службу tom pokretu i da se i срцем i душом посветe остварењu tog pokreta u животu народnom?

Пред четрdeset-pedeset godina u selu u Srbiji bilo je propalo isto onako kao danas kod нас. Грцalo je u nезнaju i nemaju. Већ прије godina, koje spominjemo, takovo staje изазвalo je u duši Светозара Марковићa neodoljiv poziv, da звони na узбуну i da daje буну, da се бори protiv тога јада i чемera. Ali

касније са других основа проматрајућi то staje i dolazeći u vezu saセルом г. Михајло Аврамовић učio je, da i наш народ мора проći kroz sve one ступње разvитka, kroz које су пролазili i други народи, па је увидio da се треба са њихovim искуствom користiti. Он тада polazi u Њемачку, па касније стално обilazi i стојi u вези са onim организацијама и људима, у Енглеској, Француској, Италији, Русији, Аустрији и Сјеверним Државама, па и Америци, који су већ прије осетili важност привредних и културних проблема и најједноставнији начин њиховог rješavanja u животу. Кроз тридесет година г. Михајло Аврамовић добио је такове сараднике из различitih друштvenih redova: професора универзитета, учитеља, свештеника, сељака, да су то биле најљepše појаве друштvenih организација, и економских и културних, што их је било u нашем народу.

Кад је Михајло Аврамовић obilazio наша села i ако смо осјећали свu љепotu i вriјednost тога покreta, јer је одговарао i нашим потребама, опет је све то изостајalo из осјећаја, кад смо видjeli људе по Србији, који су се вaspitati u tom pokretu i напредак њихovih kuhaca i дух оних породица, које су већ дugo времена осјетile благодати једног kulturnog rada. Г. Михајло Аврамовић постао је вјесник таковог духа i рада i по нашим селима.

Још ближе нашим људима пришао је пок. Dr. Гаврило Којић. Он је долazio više пута u нашa најzabitnija sela i постајao брзо prijatelj i сарадник многих наших neznačnih људи. A то је bio оснивач зdravstvenog pokreta u svijetu, који од нашег народа prenose себи, јer је од најveće i најlakše помоћи i њима, i други народи. Недавно је и наш лист donio писмо из Индије o њему, поред првих почетакa u Бу-

одлуке, одржавала сајетовања, и упућивали послови и радови, који за нас има у врло велико значење, а који се без тога не би били ни остварили. Преко Матице се одржава јединство у разнорвним акцијама и имајући у виду целокупну акцију изазивају се сви ови фактори, помоћу којих се могу остваривати људи и већима.

Сада нашу Матицу чекају нови задаци и у Кничу, а нарочито у Равним Котарима, којима треба

обратити сву пажњу, јер су они највише заостали из овога што је припремљено и учињено у Кинеској Крајини. Овдје сада има више људи који су се уплели у рад и више се не могу отети, а више вриједе и онда кад гријеше, нега они који издалека посматрају и критикују па макар колико били иначе паметни и макар како лијепе особине имали, јер је то мртво, ако се у животу не одражава.

L. M.

Predlog zakona o razduženju seljaka

Prošlih дана објављен је предлог закона о раздуženju seljaka i izazvao највећи интерес у целokupне наше јавности. Објављивање тога законског предлога дало је повода mnogobrojnim konferencijama i dogovorima оних кружева, привредних, који се нјимају угрожени. Наравно, сви гласови који се отуда чују, неповољни су за seljaka, а ѕроки слојеви seljački nemaju svojih општих staleških uslanova, које би се са gledišta seljačkoga izrazile о добром i hrdinim stranama, законског предлога. D k taj predlog pređe kroz skupštinu i senat, protoci će još dosta vremena. U јавности će okolo njega biti sve ţešće borbe. E da čitaoci „Glasa“, seljaci sjeverne Dalmacije, буду сбавијеши се о главним одредбама законског предлога i mi ćemo ih ovde u kratko iznijeti.

Zemljoradnik. Uzimlje се у заштиту jedino dužnik, који је земljoradnik, а такови се сматра само ono lice, које обрађује земљу лично или са članovima своје породице i čiji опрезован приход проizlazi pretežno из poljoprivrede. No zemljoradnicima se smatraju i takova lica, која zbog болести ili drugih neotklonivih запрека првобројно moraju pomoći drugim lica obrađivali svoju земљу; затим maloljetna djeca zemljoradnika kao i ležeće ostavštine изa zemljoradnika dok ne budu predane nasljednicima.

Ovršna naplata dugova. Neprekrenost zemljoradnika ne smije se prodati ispod cijene, која odgovara njihovoj vrijednosti prema просјечним cjenama za poljoprivredna zemljišta u godini 1929.

Neprekrenost zemljoradnikove ne mogu se putem ovrše uopće prodati,

kad ја očigledno, да највећa ponudena cijena nije dovoljna да се s njom potpuno, izmire zalogom osigurane tržbine, које имаду red prvenstva ispred tržbine tjerajućeg vjerovnika.

Ako iz gore navedenih razloga nije moglo доći до продаже, оврши поступак ће се обуставити i нова dražba se neće moći ureći пре него i proteče pola godine od дана posljednjeg dražbenog ročišta.

Pored pokretnih stvari izuzetih od оврши под другим zakonskim propisima, земljoradniku-dužniku ne mogu se овршним путем prodati suviše још ni ove stvari: 1 plug, 1 drlača, 1 kol, 1 motika, 1 sjekira, 1 maškin, 2 kose, 2 vola ili 2 konja ili 2 magarsca, krava sa teletom, 10 ovaca ili 5 svinja ili pet kozi, i toliko hrane i postelje koliko je potrebno za dužniku porodicu i blago do nove hrane.

Inače, blago zemljoradnikovo, nje-govi poljoprivredni proizvodi i alati, ако idu na dražbu, nemogu se prodati ispod procijenjene vrijednosti.

Konvertiranje dugova. Svaki držnik zemljoradnik, је imanje ne prelazi površinu od 30 hektara (120 дана) žiratne земље, а kad је dužnik porodčna zadružna, 60 hektara (240 дана) te čiji dugovi prelaze jednu desetnicu vrijednosti целokupnog ne-pokrenog imanja njegovog može u roku ed tri mjeseca (od дана kad zakon dobije obavezanu snagu) tražiti konvertiranje svojih dugova. To se čini putem može kod suda.

Konvertiranje ће се dozvoliti samo tada, ако se dužnik obaveže da će svoje dugove isplati nadalje за 3 godine ako dugovi ne prelaze preko 15.000 din.; за 5 godina ako prelaze

15.000 din. a ne prelaze 30.000 din.; за 8 godina ako prelaze 30.000 din. a na prelaze 60.000 din., te najdalje za 10 godina ako prelaze 60.000 din.

Ako je dužniku naplaćivanja bila kamata i to više nego dvostruko veća od one коју zakon dozvoljuje, plaćeni višak računati ће се u glavnici.

Ako se pri utvrđenju tržbine u postupku за konvertiranje pokaze da iznos svih tržbina prelazi 80 po sto sadašnje vrijednosti dužnikovog ne-pokrenog imanja, суд ће sniziti pojedine tržbine tako да njihov целokupni iznos ne prelazi 80 posto vrijednosti nepokrenog imanja dužnikovog.

Povlašćeni vjerovnici. Propisi zakona o razduženju seljaka neće se primjenjivati na tržbine države, samoupravnih тјела (banovina i općina) i njihovih štredionica narodne banke, državne hipotekarne banke, privilegij-

vane sgranne banke i zadružnih organizacija; као и na tržbine izdržavanja (alimentacija), na пр. muž prema ženi i djeci, djeca prema roditeljima i t. d.)

Donijeli smo главне odredbe ovog zakonskog predloga. U drugom broju donijecemo mišljenje о ovom predlogu, који има i svojih slabih strana baš за same seljake. Jedna od slučajno dobrih bila би му та, што ће se seljaci morati u nevolji više udruživati, да доđu до kredita. Ali sam izvor за kreditiranje земljорадника није još uvijek povoljno rješen.

Mi smo uvijek isticali mišljenje, да je važnije omogućiti povoljan kredit onima, који имају uslove i smisla за razvitak, nego voditi računa о onima, који су се često i lakomisleno zaduživali.

Pisma iz naroda

Vrbnik, 21 марта

Osnivanje seoske sokolske čete.

— Jučer je konačno u našem selu osnovana seoska sokolska četa. Prijе тога, nekoliko puta izazvili su u naše selo braća dr. Ivan Grgić, Lazar Matić, Đuro Pokrajac, dr. Rajko Tauzović i Ivo Filipi da održavaju predavanja. Velika školska dvorana bila je svaki put ispunjena našim seljacima.

Jučerašnji zbor bio je naročito zanimljiv po tome, što je predavanju prisustvovalo 50 žena i djevojaka, poređ muškaraca.

Prvi je govorio br. starešina dr. Ivan Grgić. Upozdravio je prosvjet-čenost i napredni život seljačkog naroda u drugim kulturnim zemljama sa našim seljakom i životom našeg sela. Preporučio je prijeku potrebu prosvjećivanja i organizovanja sela na osnovi zadružnoj. Tumačio je zadružno načelo općenito, a potom je obrazlagaо сколство posebno, način rada i ciljeve seoskih četa.

Zatim je br. starešina dao riječ ljekaru društvenom br. dr. Rajku Tauzoviću. On je govorio o zdravlju sela i preporučio zdravstveno zadružstvo. Iznio je pred seljake uspjeha tog zadružstva po Srbiji i onda je tumačio program rada kninske Zdravstvene zadruge, која hoće da po

našim selima usko veže svoj rad sa sokoljem. Na koncu dao nam je korisne pouke: za tijelo, za kuću, za stoku i stiju, za materinstvo i njenu djetetu, preporučio pravljenje vještačkih dubrišta i zahoda itd.

Iza br. Tauzovića uzeo je riječ seljak br. J. Škaric. Rekao je, што nam braća Grgić i Tauzović govore о seljačkom životu i radu i o njegovom zdravlju, то је prvi спас за sve nas seljake. Nije nam br. Grgić govorio само о vježbi sokola, nego nam je iznio i najpotrebnije ideje za udržnu našu. Isto tako, nije nam br. Tauzović tumačio само што је bolest nego nas je učio kako ćemo se udržati radi obrane zdravlja seljačkoga.

Po tom se je prešlo na izbor upravnog odbora čete. Izabrani su: starešina Todor Vukadin, zamjenik Sime Mloš, prosvjetar Jovo Škaric Stevanov, čelnik Đuro Petojević p. Save, zamjenik Jovo Škaric Ilijin, tajnik Sava Petojević p. Marka, zamjenik Jovan Šeć p. Obrada, blagajnik Mijo Vukadin Jovanov, odbornici Jovo Vukadin Savin, Čiro Vukadin Markov i Ilija Vučković Todorov, zamjenici Vuk-mirović Petar pok. Petra, Petar Škaric Petrov i Amanović Bogoslav Matin revizori Ilija Petojević pok. Petra i Milan Likić.

dakle spremiljen za novi poredak. Zadrugarstvo će ga postepeno spremiti, kroz zadruge i mnoge druge oblike kooperacije, за bolju budućnost.

Ako konzervativne vlade i kapitalistička buržoazija ne žele nove revolucionarne potrese, a možda i rušenje civilizacije, one ne treba da ometaju razvitak zadrugarskog pokreta, ако ne žele ili ne mogu, да ga pomazu. U poređenju s kapitalizmom i s bolje-vizmom, zadrugarstvo je i za kapitaliste daleko manje zlo, jer dejstvuje mirno i na principu slobodne konkuren-cije, као da ostvaruje zavete starog liberalizma.

Neko je nazvao zadrugarstvo nemirnijim izmedju kapitalizma i socijalizma. To je tačno само u tom pogledu što zadrugarstvo ima neke crte socijalizma i kapitalizma. U stvari zadrugarstvo je ne samo nov ekonomski nego je i nov etički sistem, jer ono putem ekonomskog socijalnog vaspitanja teži da stvari novog čovjeka i novo čovječanstvo. Za bolji poredak potrebiti su i bolji ljudi. Kod niskog kvaliteta ljudi i dobar po sposobnosti poredak brzo se preobratiti u svoju suprotnost.

Kapitalizam i bolje-vizam zaboravili su na tu staru istinu коју су прогlasile različite stare religije. Zbog toga ni kapitalizam i socijalizam nisu vježbili sistemi, i njima će smjenu doći zadrugarstvo.

monopola, ili uzimaju u svoje ruke ona preduzeća која су ranije bila u rukama kapitalista. Zato neki nazivaju državni socijalizam državnim kapitalizmom. Takav državni kapitalizam vidi se u Sovjetskoj Rusiji, ма да тамо on nosi назив комунизма. Državni socijalizam, или državni kapitalizam, vodi neobičnom povećanju članovništva, то јест бирокratiji. A бирокratskim putem se ne može stvoriti dobra industrijska proizvodnja. Država je skoro uvijek rđav preduzetnik, a državni članovnik neće nikad raditi tako efikasno u proizvodnji као што radi u službi kapitalista.

Na taj način opšte pojačanje i povećanje podržavljenja doveće до smanjenja produktivnog rada i smanjenja proizvodnje. Takvo smanjenje produktivnog rada već se mjestimice opaža, naročito u Sovjetskoj Rusiji. Za povećanje proizvodnje главni je uslov slobodni rad i slobodna konkurenčija, који су svojstveni kapitalističkom sistemom.

Međutim, zbog nedostataka kapitalističkog i socijalističkog sistema, na pozornicu stupa novi ekonomski socijalistički sistem, који se kratko može nazvati zadrugarstvo.

Šta je zadrugarstvo.

Zadrugarstvo sjednjuje u sebi preimjučstva kapitalističkog i socijalističkog sistema, отстранjujući u isto vrijeme njihove nedostatke. Zadrugarstvo gaji slobodnu inicijativu i ne oistrujuje konkurenčiju privatnih preduzetnika, ne pretenduje na monopol, kao država. Zadrugarstvo ne pribjejava nasilju i rušenju, као krajnji oblici socijalizma, i cijeni političku slobodu, за razliku od bolje-vizma.

Zadrugarstvo ide ne rivolucionarnim putem, već evolucionarnim. Ono gradi svoj dom ne rušeci staro zdanje kapitalizma. Njegov je put spor ali siguran, i ne vodi onim rušenjima kojima je doveo bolje-vizam, htijuci da doneše narodu blagostanje bar u rjeđejima.

Zadrugarstvo, zr razliku od kapitalizma, ističe novi princip služenja cijelom narodu, mjesto trku za zaradom, kao kapitalizam. Zadrugarstvo postepeno uzima u svoje ruke organizaciju proizvodnje, snabdjevanja, potrošnje i kredita. Po njegovom receptu seljaci, radnici i druge klase naroda postepeno postaju svoj sopstveni trgovci, industrijski, poljoprivredni i

bankari. U zadrugarskom smislu trgovina će prestati da služi maloj grupi ljudi, i ћи u korist cijelog naroda, vršeći pravednu raspodjelu dobara.

Zadrugarstvo, kao miran i u isto vrijeme svima koristan sistem, moraju u suštini da pozdrave sve političke partije i sve religije. Ono ostvaruje velike ideale hrišćanstva. Zato je jedan engleski zadrugar nazvao zadrugarstvo novim načinom ostvarenja božanske zapovijesti o ljubavi prema bližnjemu. Ali dok se hrišćanstvo pokazalo za čovječanstvo teškim na praksi, zadrugarstvo je slijedilo egolizam s altruizmom, realizam sa idealizmom, jer u njemu čovjek koji pomaže drugima pomaže u isto vrijeme samom sebi.

Nov ekonomski i etički sistem.

Glavna razlika zadrugarstva od drugih sistema u tome je још, што se ono bavi vaspitanjem naroda u privrednom i društvenom pogledu. Samo kroz njega ћe se radni svijet naučiti da sam upravlja proizvodnjom i drugim ekonomskim procesima. Političke i socijalne revolucije koje su dosad bile nisu dovele do boljeg poretku zbg toga što narod nije bio vaspitan,

